

İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi

(Journal of Humanities and Social Sciences Academy)

inTOBA

JHSSA

Mehmet Nuri
ŞANDA

Doktora, Mersin Üniv., Tarih Anabilim Dalı, Mersin / Türkiye,
mns2133@hotmail.com

[DOI: 10.5281/zenodo.6480969](https://doi.org/10.5281/zenodo.6480969)

ORCID: 0000-0003-3800-6996

Eser Geçmişi / Article Past:

Başvuru Tarihi

Applied

01/04/2021

Kabul Tarihi

Accepted

28/04/2021

Araştırma Makalesi

Orjinal Makale / Original Paper

Research Paper

HALEP VİLAYETİNDE KAYIT ALTINA ALINAN AŞİRETLER (1909)

Özet

Bu çalışmanın temel amacı 1909 yılında Halep vilayeti dâhilinde yaşamış olan aşiretleri tespit etmek, bu aşiretlerin hane ve nüfus sayıları hakkında bilgi vermektir. Bu amaç çerçevesinde Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'ndeki vesikalar taranmış ve konu ile ilgili olanlar araştırmaya aktarılmıştır. Çalışmada arşiv belgeleri dışında araştırma ve inceleme eserlerden de faydalanılmıştır. Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın ana muhtevası, yöntemi, problematiği ve önemi üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde Halep vilayetinin konumu, nüfusu ve idari yapısına değinildikten sonra aşiretlerin genel durumu hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde 1909 yılında Halep vilayeti dâhilinde tespit edilen aşiretler, hane sayıları ve nüfusları açıklanmaktadır. Sonuç bölümünde ise araştırma sonucunda tespit edilen bulgular ve elde edilen sayısal veriler değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Halep Vilayeti, Aşiretler.

THE TRIBES SAVED IN THE ALEPPO PROVINCE (1909)

Abstract

The main purpose of this study is to determine the tribes that lived in Aleppo province in 1909 and to give information about the households and population numbers of these tribes. For this purpose, the documents in the Presidential Ottoman Archive were scanned and those related to the subject were

ATIF: ŞANDA, Mehmet Nuri, "Halep Vilayetinde Kayıt Altına Alınan Aşiretler (1909)", *İnsan ve Toplum Bilimleri Akademi Dergisi*, 1/1 (Haziran 2021), ss. (038-047)

CITE: ŞANDA, Mehmet Nuri, "The Tribes Saved in the Aleppo Province (1909)", *Journal of Humanities and Social Sciences Academy*, 1/1 (June 2021), pp. (038-047)

turnitin

Screened by

ISSN: 2791-6766

JHSSA

to the research. Apart from archive documents, research and analysis works were also used in the study. The study consists of four main parts. In the introduction part, the main content, method, problematic and importance of the research are emphasized. In the first chapter, after mentioning the location, population and administrative structure of Aleppo province, information is given about the general situation of the tribes. In the second section explains the tribes, household numbers and populations identified in the Aleppo province in 1909. In conclusion part, the findings and numerical data obtained as a result of the research are evaluated.

Keywords: Ottoman Empire, Aleppo Province, Tribes

1. Giriş

Osmanlı Devleti’nde ilk nüfus sayımı 1831 yılında II. Mahmud döneminde gerçekleştirilmiştir. Sayımlar askeri amaçlı olduğu için sadece erkekler sayılmıştır. Osmanlı Arşivi’ndeki nüfus defterlerinde daha çok sancak, kaza ve nahiyelerde yaşayan yerleşik ahaliye dair bilgiler yer almaktadır. Bu durum ülke sınırları içinde yaşayan aşiret nüfusunun tespitini zorlaştırmaktadır. Bu doğrultuda arşivde yapılan taramalarda Halep’te tüm aşiretlerin kayıtlı olduğu bir nüfus defterine rastlanmamıştır. Aşiretler daha çok gerçekleştirilen iskânlar sonrasında yerleştirildikleri bölgelerde kayıt altına alınmışlardır. Bu durum 20. yüzyılın başlarına kadar da böyledir. Nitekim H.1324 (M.1907) yılına ait Halep vilayet salnamesinin 206. sayfasında vilayet dâhilindeki aşiretlerin henüz kayıt altına alınmadığı belirtilmektedir. Vilayet yetkilileri iki yıl sonra Halep dâhilindeki aşiretlerin hane sayıları ve nüfuslarını kayıt altına almışlardır. Bu durumun en somut göstergesi 1909 yılına ait arşiv belgesidir. Bu arşiv belgesinde Halep vilayeti dâhilinde yaşayan aşiretler ve nüfusları hakkında önemli bilgilere yer verilmektedir. Çalışmada bu belgedeki aşiretlerin hane ve nüfus sayıları üzerinde durulacaktır. Daha önce bu tür bir çalışma yapılmadığı için araştırmanın literatürde bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

2. 20. Yüzyıl Başlarında Halep Vilayeti ve Aşiretler

2.1. Halep’in Konumu

Coğrafi konum olarak Halep, kuzey yarım küre üzerinde bulunmaktadır. Şehir, 40 derece - 12 dakika kuzey enlemleri ve 38 derece – 68 dakika doğu boylamları üzerinde yer almaktadır. İklim olarak yarı çöl iklimine sahiptir. Denizden yüksekliği 390 metredir.¹ Halep eyaletinin yüz ölçümü Maraş ve Urfa sancakları dâhil 86.600 km’dir. Eyaletin kuzeyinde Anadolu, batısında Akdeniz, güneyinde Suriye ve doğusunda Deyr-i Zor sancağı bulunmaktadır.² Halep şehrinin de içinde bulunduğu bölge “*Bilad-ı Şam*” olarak adlandırılmıştır. Bilad-ı Şam bölgesi Filistin, Lübnan ve Suriye’yi içine almaktadır.³ Halep eyaleti dâhilinde Asi, Ceyhun, Kuvayk nehirleri ve Afrin, Karasu gibi akarsular bulunmaktadır. Ayrıca eyalet dâhilinde Amanos, Keldağ, Musadağı, Ziyaret, Karabıyıklı, Has, Zaviye ve Cebali Ala dağları yer almaktadır.⁴

¹ Nezif Çıkay, “Seyyahların Gözüyle Halep” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2012), 8.

² Hilmi Bayraktar, *XIX. Yüzyılda Halep Eyaletinin İktisadî Vaziyeti*, (Elazığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Tarih Şubesi Yayınları, No: 7, 2004), 1.

³ Henri Lammens, “Suriye”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi, C.XI*, (Eskişehir: 2001), 51.

⁴ Türk Dünyası Belediyeler Birliği, *Osmanlı Belgelerinde Halep* (İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, 2018), 22-23.

2.2. Tarihi

Halep, Kuzey Suriye’de bulunan önemli şehirlerden biridir. Anadolu’dan Mezopotamya’ya ve Akdeniz’den İran’a giden ana yolların kavşak noktasında yer almaktadır.⁵ Bu özelliğinden dolayı birçok devlet ve medeniyetin hâkimiyetine girmiştir. Şehir İslamiyet öncesinde Yamhad Krallığı, Hitit, Asur, Pers, Helen, Roma ve Bizans İmparatorluğu’nun hâkimiyetine girmiştir. 637 yılında İyaz bin Ganem komutasında fethedilmiş ve İslam Devleti’nin sınırlarına dâhil edilmiştir. Dört Halife devrinden sonra şehir Emevi, Abbasi, Tolunoğulu, İhşidi, Hamdani, Eyyubi, Moğol, Memlûklü ve Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir.⁶

2.3. Toplumsal Yapısı ve Nüfusu

20. yüzyıla kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapan Halep, farklı inanç ve etnik unsurları kendi bünyesinde barındırmıştır. Bunlara Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler örnek verilebileceği gibi Türk, Kürt, Arap ve Ermeniler de örnek gösterilebilir.⁷

Osmanlı Devleti’nde toplum, “*millet*” kavramı ile Müslüman, Ermeni, Ermeni Katolik, Rum ve Protestan gibi bir takım bölümlere ayrılmıştır. Millet kavramı günümüzdeki gibi “*etnik unsur*” ve “*azınlık*” anlamlarında kullanılmamış, dini zümreleri ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.⁸ Bu duruma H.1326 yılına ait Halep vilayet salnamesi örnek gösterilebilir. Salnamede vilayet dâhilindeki nüfus din ve mezheplere göre sıralanmıştır.

Tablo 1. H.1326 Yılında Halep Eyaletinin Nüfusu

Millet	Nüfus
Ecnebi	2.713
Ermeni	64.228
Katolik	9.950
Keldani	582
Kıpti	16
Latin	2.381
Marunî	1.982
Müslüman	771.400
Protestan	13.098
Rum Katolik	7856
Rum Ortadoks	9543
Süryani Kadim	1.977
Süryani Katolik	2.830
Yabancı	6.318
Yahudi	11.700
Toplam	906.574

Kaynak: H.1326 Halep Vilayet Salnamesi, s.504.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere H.1326 yılında Halep vilayetinin nüfusu 906.574 kişidir. Bu nüfusun 771.400 kişisi Müslümanlardan oluşurken geri kalan 135.174 kişisi de diğer din ve mezheplerden oluşmaktadır.⁹

⁵ Tâlib Yâzîcî, “Halep”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.15, (İstanbul: 1997), 239-244.

⁶ Türk Dünyası Belediyeler Birliği, *Osmanlı Belgelerinde Halep*, 23-24.

⁷ Hakan Akköz, “XIX. Yüzyılda Halep Vilayetinin Etnik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, C. 3, Sayı 1, (Nisan 2017): 256-271.

⁸ İlber Ortaylı, “Osmanlı’da Millet Sistemi”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 30, (İstanbul: 2005), 66- 70.

⁹ Halep Vilayet Salnamesi, H.1326: 504.

H.1324 tarihli salnamede Halep vilayeti dâhilinde birçok konargöçer aşiretin yaşadığı ve bu aşiretlerin nüfuslarının henüz kayıt altına alınmadığı ifade edilmektedir.¹⁰ Eyalet dâhilinde yaşayan aşiretlerin nüfusunun tespit edilmesi amacıyla 1909 yılında bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalara araştırmanın üçüncü bölümünde değinilecektir.

2.4. İdari Yapısı

H.1324 yılına ait salnameye göre Halep vilayeti Urfa, Halep ve Maraş adında üç sancaktan oluşmaktadır. Bu üç sancağa bağlı yirmi dört kaza bulunmaktadır.¹¹ Kazaların on dördü Halep sancağına bağlı iken beşi Urfa sancağına ve diğer beşi de Maraş sancağına bağlıdır. Halep sancağına bağlı kazalar Antakya, Antep, Bab, Belen, Cebel-i Sem'an, Cisir-i Şuğur, Haleb, Harim, Mare, Kilis, Münbic, Rakka, İskenderun ve İdlib kazalarıdır. Urfa sancağına bağlı kazalar Birecik, Harran, Urfa merkez kazası, Suruç ve Rumkale kazalarıdır. Maraş sancağına bağlı kazalar Andırın, Elbistan, Maraş merkez kazası, Pazarcık ve Zeytin kazalarıdır.¹²

20. yüzyıl başlarında Halep, Urfa ve Maraş sancaklarında birçok aşiretin yaşadığı bilinmektedir. Bu aşiretlerin bir kısmı yerleşik hayata geçmiş olmasına rağmen büyük çoğunluğu konargöçerdir. Araştırma konusuna geçmeden önce aşiret kavramı ve aşiretlerin yaşam tarzlarına dair bazı bilgilerin paylaşmasında fayda görülmektedir.

2.5. Aşiret

Arapça bir kelime olan aşiret kavramı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin Faruk Söylemez bu kavramı “*bir asıldan şubelere ayrılıp birlikte yaşayan ve birlikte konup göçen göçebe halk*” şeklinde tanımlarken¹³, Yusuf Halaçoğlu ise aşiret kavramını “*Soy birliği şuuruna dayalı sosyal, ekonomik ve siyasî örgütlenme*” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁴ Yine Peter Benjamin Golden “*Türk Halkları Tarihine Giriş*” adlı eserinde Fried’in aşiretler için “*geçici rekabet durumlarına mahsus cevaplar*” tespitine yer vermekte ve aşiretleri “*nispeten daha yüksek örgütlü toplulukların etkisine yanıt olarak doğan ikincil olgular*” şeklinde izah etmektedir.¹⁵ Osmanlı Arşiv belgelerinde aşiret kavramı yerine sıkça kabile ve cemaat kavramlarının da kullanıldığı bilinmektedir. İbn-i Haldun cemaat kavramını “*birbirlerine akrabalık bağı ile bağlı olan topluluk*” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁶

Her aşiretin başında bir reis bulunmaktadır. Aşiret reisliği babadan oğula kan yoluyla geçmektedir. Eğer reisin oğlu yoksa kardeşi veya amca çocukları da aşiret reisi olabilmektedir. Aşiret reisleri, kendi aşiretlerinin diğer aşiretlerle ve devletle olan ilişkilerini düzenlemekte ayrıca vergilerin toplanmasında devlete yardımcı olmaktadır.¹⁷

Bazı küçük aşiretler dış tehdit ve saldırılardan korunmak amacıyla diğer büyük aşiretlerin çatısı altına girmişlerdir. Bu durum güçlü ve nüfus sayısı kalabalık olan konfederasyon aşiretlerin ortaya

¹⁰ Halep Vilayet Salnamesi, H.1324: 206.

¹¹ Halep Vilayet Salnamesi, H.1324: 206.

¹² Cengiz Eroğlu, Murat Babuçoğlu ve Mehmet Köçer, *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*, (Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2012), 105, 133, 141.

¹³ Faruk Söylemez, “Aşiret”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, C.1, (Kahramanmaraş: 2017), 377.

¹⁴ Yusuf Halaçoğlu, “Aşiret”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.4, (İstanbul: 1991), 9.

¹⁵ Peter Benjamin Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Çev. Osman Karatay, (İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları, 2016), 22.

¹⁶ İbni Haldun, *Mukaddime*, Çev. Zakir Kadiri Ugan C.I, (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, 1997), 394.

¹⁷ Tufan Gündüz, “Bozulus Türkmenleri 1540-1640” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 1996), 119.

çıkmasına neden olmuştur. Konfedere aşiretlere Halep vilayeti dâhilindeki Urfa sancağında yaşayan Milli, Benî Kays ve Berâzi aşiretleri örnek gösterilebilir. H.1282 (M.1865-66) yılında Suruç çevresinde yaşayan Berazi Aşireti'nin çatısı altında Ketikanlı, Dinayi, Picanlı, Maaflı, Beğler, Alaeddinli, Ohyanlı, Şeyhanlı, Asiyanlı, Rızvanlı, Şeddadi, Kurucabeyli, Didanlı, Kurtganlı ve Karakeçili Oymağı bulunmaktadır. Kayıt altına alınan bu aşiret ve oymakların hane sayısı 1.975'tir.¹⁸

2.6. Aşiretlerin Yaşam Tarzları

Tamamen göçebe bir yaşam süren aşiretler olduğu gibi yaylak ve kışlak arasında göç eden yarı göçebe aşiretler de bulunmaktadır. Bunun yanında yerleşik hayata geçen aşiretlerin varlığı da bir gerçektir. Göçebe ve yarı göçebe aşiretler daha çok hayvancılıkla uğraşırken yerleşik hayata geçen aşiretler tarımla uğraşmıştır. Yaylak ve kışlak arasında göç eden aşiretlere Halep vilayetine bağlı Maraş sancağında yaşayan Bozdoğanlı Aşireti örnek gösterilebilir. Bu aşirete mensup Buluca Cemaati kış aylarında Adana, Mut, Gülnar ve Anamur çevresine göç ederken yaz aylarında Sis ve Maraş taraflarına göç etmiştir.¹⁹ Yine Halep vilayetine bağlı Urfa sancağındaki Beritanlı Aşireti yaz aylarında hayvanları ile birlikte Bitlis taraflarına göç ederken kış aylarında Urfa'daki Viranşehir ve Ceylanpınar taraflarına göç etmiştir.²⁰

Osmanlı Devleti, konargöçer aşiretlerin asayişsizliklerini ortadan kaldırmak ve onları belli bir vergi dairesi içine almak amacıyla 17.yüzyılın sonlarından itibaren sıkı bir iskân politikası takip etmiştir. Bu doğrultuda Anadolu'nun farklı coğrafyalarında asayişsizliklere karışan aşiretler Halep eyaleti dâhilindeki Urfa çevresine iskân edilmiştir. İskân edilen aşiretlere Avşar, Beydili, Çakallı ve İzzeddinli gibi aşiretler örnek gösterilebilir. Bu aşiretlere mensup bir miktar hane iskân bölgesinden firar etmiş bir kısmı da iskân bölgesine yerleşerek tarımla uğraşmıştır.

2.7. Aşiretlerin Devlet ve Topluma Faydaları

Hayvancılıkla uğraşan aşiretler besledikleri hayvan sürüleriyle yerleşiklerin et, süt ve yün gibi ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Ayrıca besledikleri hayvan sürüleri için devlete yüklü miktarlarda resm-i ağnam ve resm-i ağıl gibi vergiler ödemişlerdir.

Devlet, belli dönemlerde aşiretlerin hayvan ve insan gücünden faydalanmış, onlardan askeri birlikler oluşturmuştur. Bu duruma 19. yüzyılın sonlarına doğru kurulan “*Hamidiye Süvari Alayları*” örnek gösterilebilir. Bu alaylara Urfa sancağında Benî Kays ve Berâzi aşiretlerinin de dâhil edildiği bilinmektedir. Nitekim Benî Kays Aşireti'nden 51. ve 52. Alaylar, Berâzi Aşireti'nden de 53, 54. ve 55. Alaylar teşkil edilmiştir.²¹

3. Halep Vilâyeti Dâhilindeki Aşiretler ve Nüfusları (1909)

Halep eyaleti dâhilindeki sancak ve kazalarda birçok aşiretin yaşadığı bilinmektedir. Binlerce haneden müteşekkil olan bu aşiretlerin 20. yüzyıl başlarına kadar düzenli bir şekilde kayıt altına alınmadığı görülmektedir. Aşiretler vergi, iskân ve askeri konular doğrultusunda farklı dönemlerde dağınık halde kayıt altına alınmışlardır. Bu kayıtlar doğrudan bir nüfus sayımı olmayıp ekonomik, sosyal veya askeri bir sorunu çözmeye yöneliktir. Örneğin, Yeni-il ve Halep çevresinde eşkıyalık hareketlerinde bulunan Beydili Aşireti'ne mensup haneler 1691 yılında padişah fermanı ile Urfa ve Rakka arasına iskân edilmiştir. Bu iskân sırasında Beydili haneleri defterlere kaydedilerek Urfa, Harran

¹⁸ BOA, YEE 37/46.

¹⁹ Mahmut Ulubaş, “Maraş ve Çevresinde Aşiretler (1774-1865)” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2016), 22-23.

²⁰ Emrullah Güney, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Göçer-Konar Aşiretlerin Kışlak ve Yaylakları*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Gap Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2, 1993), 15.

²¹ BOA, Y.EE 81/42.

ve Rakka çevresine yerleştirilmiştir.²² Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunan büyük aşiretlerden Hamidiye Süvari Alayları teşkil edilirken bölgedeki aşiretler askeri defterlere kaydedilmiştir.²³ Çoğunlukla konargöçer bir yaşam süren aşiretler yılın belli dönemlerinde bağlı buldukları sancaklara vergi ödemişlerdir. Bu sebepten dolayı da bazı aşiretler kayıt altına alınmıştır. Vergi ödemek istemeyip bulunduğu bölgeden firar eden aşiretler kayıt altına alınamamıştır. Bu aşiretlerden biri de Afazla Aşireti'dir.²⁴

Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar bu sayımlar sonraki dönemlerde devam etse de Osmanlı Arşivi'nde Halep Vilayeti dâhilinde aşiretlerin düzenli bir şekilde kaydedildiği bir nüfus defterine rastlanmamıştır.

1909 tarihli bir arşiv belgesinde Halep vilayeti dâhilinde seksenden fazla aşiret ve oymağın yaşadığı belirtilmektedir. Belgede adı geçen aşiretler, hane sayıları ve nüfusları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 2. Halep Eyaleti Dâhilindeki Aşiretlerin Hane ve Nüfus Sayıları

Aşiretler	Hane	Nüfusu
Agidân Aşireti	1684	4490
Bakara Aşireti	558	1334
Veled Aşireti	643	1209
Akarlı Aşireti	345	999
Seyâle Aşireti	582	1411
Hâvi Aşireti	64	339
Mevâli Aşireti	318	809
Hadidi Aşireti	739	2247
Evladı Ali Aşireti	85	170
Bakara Aşireti (Diğer)	267	616
Ebu Leyl Aşireti	109	196
Ebu Sultan Aşireti	60	135
Naim Aşireti	64	205
Tamirat Aşireti	143	425
Beni Said Aşireti	377	799
Şemmer Aşireti	81	200
Ferudun Aşireti	83	167
Sehib Aşireti	41	77
Advân Aşireti	12	23
Ebu Asâf Aşireti	24	73
Meşhur Aşireti	14	41
Ebu Şeyh Aşireti	16	37
Ebu Cerâd Aşireti	78	187
Agidân Aşireti tabii Ebu Leyl	38	78
Ebu Kemal Aşireti	20	51
Berâzi Aşireti	63	113
Mücâdema Aşireti	192	466
Hedife? Aşireti	44	88

²² Mehmet Nuri Şanda, *Geçmişten Günümüze Beydili Aşireti Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı*, (İstanbul: İKSAD Publishing House, 2018), 22.

²³ BOA, Y.EE 131/30.

²⁴ BOA, İ. MSM 72/2077.

Remal? Aşireti	165	342
El 'Avn Aşireti	33	76
Kabi'ât Aşireti	18	30
Ferâh Aşireti	61	157
Ebu Hasan Tabii Aşireti Hadidi	24	59
Ebu Rahme Aşireti Tabii Kebare Oymağı	3	9
Sakin Aşireti maa çiftlik	20	35
Şâhir Aşireti	60	115
Ayâdi Oymağı	11	21
Şâvi Aşireti	29	74
Ayâc Aşireti	14	29
Ebu Cemil Aşireti	76	138
Ebu Şabân Aşireti	45	90
Seyhâdi Aşireti	43	96
Ebu Benâ Aşireti	57	163
Beni Hâlid Aşireti	108	332
Geys Aşireti	191	425
Merendi Aşireti	10	22
Ebu Câber Aşireti	25	67
Uveys Aşireti	5	13
Beni Zeyd Aşireti	59	132
Şerirât Aşireti	16	37
Zoykât? Aşireti	25	58
Ebu Sâlim Aşireti	25	57
Hamdun Aşireti	21	50
Hamidât Aşireti	2	4
Beni Sima Aşireti	7	16
Beni Asir Aşireti	49	114
Dinkanlı ve Reyhanlı parekande haneleri	76	166
Şirvânlı Aşireti parekande haneleri	5	16
Türkân Aşireti	52	105
Veled Aşireti	32	63
Ebu Reis Aşireti	29	66
Vesudi Aşireti	9	24
Reyhânlı ve Hakkariyânlı Parekande hanesi	12	31
Dumânlı Aşireti	14	41
Beri Aşireti	13	27
Merâhiş tabii Hadidi	26	49
İsâvi Aşireti tabii Mücademe	43	115
Yatuş Aşireti	91	210
Genâyim Aşiretinden	13	27
Ebu Sebiî Aşireti	34	86
Hamdülsemavi Oymağı	3	8
Beni Hamis Aşireti	48	118
Keyar Aşireti tabii Hadidi	109	269
İcil Aşireti	136	387
Kerâmat Aşireti	21	63
Hanzur Aşireti ve Beni Az ve... haneler	11	26
Ebu Şahâb ve... ve Benî Ömer haneleri	25	45
Hüseyn el Ali Aşireti	29	45

Mala Hem Aşireti	41	31
Halebin Aşireti	30	58
Tay ve Amâre haneleri	31	86
Perâkende Aşairi saire ve Türkân haneleri	241	567
Toplam	9.120	22.475

Kaynak: BOA, Y.EE 37 / 40, 06 Rebî'ül-âhîr 1327

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 1909 yılında Halep vilayeti dâhilinde birçok aşiret ve oymak yaşamıştır. Bu aşiret ve oymakların toplam hane sayıları 9.120 olup, bu hanelerde yaşayan nüfus 22.475 kişidir. Tabloda verilen bazı aşiret ve oymaklar çevrelerinde bulunan diğer aşiretlere tabi olmuşlardır. Bu aşiret ve oymaklara Ebu Leyl Aşireti'ne tabi olan Agidân Aşireti, Hadidi Aşireti'ne tabi olan Ebu Hasan, Keyar, Merâhiş aşiretleri ile Ebu Rahme Aşireti'ne tabi olan Kebare Oymağı örnek gösterilebilir. Ayrıca belgede bazı aşiretlerin isimleri iki kez kayıt altına alınmıştır. Bu durum akla aynı aşirete mensup hanelerin farklı bölgelerde kayıt altına alındığını veya başka aşiretlere tabi olabileceklerini getirmektedir.²⁵

Kayıt altına alınan bu aşiretler dışında da Halep vilayeti dâhilinde birçok aşiretin yaşadığı bilinmektedir. Nitekim Urfa sancağı dâhilinde yaşadığı bilinen Milli, Karakeçili, Avşar, Rişvanlı, Şeyhanlı, Beydili, Döğër, Beziki, Mersavi, Mirdevsi, Benî Yusuf ve Cümeyle gibi aşiretlerin tabloda yer almadığı görülmektedir. Bu aşiretlere Maraş sancağı dâhilindeki Atmalı, Rişvan, Cerid, Tacirli, Bozdoğan aşiretleri de örnek gösterilebilir.²⁶ Bu durum 1909 yılındaki sayımda vilayet dâhilindeki tüm aşiretlerin kayıt altına alınmadığını göstermektedir.

4. Sonuç

Kuzey Suriye'de yer alan Halep, tarih boyunca birçok devletin hâkimiyeti altına girmiştir. Şehir, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir. Halep, Osmanlı döneminde bir vilayet statüsündedir. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde bu vilayetin sınırları içinde Urfa ve Maraş sancakları da yer almaktadır.

20. Yüzyılda Urfa, Halep ve Maraş çevresinde birçok aşiretin yaşadığı bilinmektedir. Bu aşiretlerin büyük çoğunluğu konargöçer bir yaşam sürdürdüğü için tamamen kayıt altına alınamamıştır. Konargöçer aşiretler yerleşiklerin tarlalarına hayvanlarını salarak ekinlerine zarar vermiş, ayrıca gasp ve yağma gibi eşkıyalık faaliyetlerin de bulunmuşlardır. Bu durum bölgede devlet otoritesini zayıflattığı gibi vergilerin de düzenli toplanmasını zorlaştırmıştır. Devlet, aşiretlerin asayişsizliklerini ortadan kaldırmak ve onları belli bir vergi dairesi içine almak amacıyla farklı dönemlerde iskâna tabi tutmuştur. Bu iskânlar sırasında aşiret ve oymaklar kayıt altına alınmıştır. İskâna tabi tutulan aşiretlerin bir kısmı yerleştirildikleri bölgelerden firar ederek asayişsizliklerine devam etmişlerdir. Merkezi hükümet, firar eden bu aşiretlerin tekrar iskân bölgelerine dönmeleri için mahalli idarecilere ve aşiret reislerine çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Bu doğrultuda mahalli idareciler kendi idareleri altındaki alanda yaşayan aşiretleri kayıt altına almaya çalışmıştır. Nitekim araştırmada görüldüğü üzere 1909 yılında Halep vilayeti dâhilindeki aşiretlerin bir kısmı da idareciler tarafından kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan bu aşiretlerin Halep vilayeti dâhilindeki tüm aşiretler olduğunu ifade etmek oldukça zordur. Muhtemel ki belgede kayıt altına alınan aşiretler Halep sancağı dâhilinde bulunan aşiretlerdir. Çünkü arşiv belgelerinde kayıtları bulunan ve Maraş sancağında yaşadıkları bilinen Tacirli, Cerid, Rişvan, Kılıçlı ve Celikânlı gibi aşiretlerle Urfa sancağı dâhilinde yaşadıkları bilinen Milli, Karakeçili, Şeyhanlı, Döğër, Beydili gibi aşiretler bu belgede yer almamaktadır.

²⁵ BOA, Y.EE 37/40.

²⁶ Mahmut Ulubaş, a.g.t., 22-23.

Kaynaklar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri (BOA)

- BOA, Mesâil-i Mühimme İrâdeleri, (İ.MSM) 72 / 2077, H.18 Rebî'ül-âhîr 1263.
BOA, Yıldız Esas Evrakı, (Y.EE) 37 / 46, H.1282.
BOA, Yıldız Esas Evrakı, (Y.EE) 81 / 42, R.18 Kânûn-ı evvel 1313.
BOA, Yıldız Esas Evrakı, (Y.EE) 37 / 40, 06 Rebî'ül-âhîr 1327.
BOA, Yıldız Esas Evrakı, (Y.EE) 131 / 30, H.16 Kânûn-ı Sâni 1312.

İslam Araştırmaları Merkezi Belgeleri (İSAM)

- H.1324 Halep Vilayet Salnamesi, s.206.
H.1326 Halep Vilayet Salnamesi, s.504.

Araştırma İnceleme Eserler

- Akköz, Hakan “XIX. Yüzyılda Halep Vilayetinin Etnik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, C. 3, Sayı 1, (Nisan 2017): 256-271.
- Bayraktar, Hilmi. *XIX. Yüzyılda Halep Eyaletinin İktisadî Vaziyeti*, Elazığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Tarih Şubesi Yayınları, No: 7, 2004, 1.
- Çıkay, Nezif. “Seyyahların Gözüyle Halep” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, 2012.
- Eroğlu, Cengiz, Murat Babuçoğlu ve Mehmet Köçer, *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Halep*, Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2012.
- Golden, Peter Benjamin. *Türk Halkları Tarihine Giriş*. Çev. Osman Karatay, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları, 2016.
- Gündüz, Tufan. “Bozulus Türkmenleri 1540-1640” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 1996.
- Güney, Emrullah. *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Göçer-Konar Aşiretlerin Kışlak ve Yaylakları*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Gap Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2, 1993.
- Halaçoğlu, Yusuf. “Aşiret”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.4, (İstanbul: 1991), 9.
- İbni Haldun, *Mukaddime*, Çev. Zakir Kadirî Ugan C.I, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, 1997.
- Lammens, Henri. “Suriye”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.XI, (Eskişehir: 2001), 51.
- Ortaylı, İlber. “Osmanlı'da Millet Sistemi”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C. 30, (İstanbul: 2005), 66-70.
- Söylemez, Faruk. “Aşiret”, *Kahramanmaraş Ansiklopedisi*, C.1, (Kahramanmaraş: 2017), 377.
- Şanda, Mehmet Nuri. *Geçmişten Günümüze Beydili Aşireti Siyasi, Sosyal ve Kültürel Yapısı*, İstanbul: İKSAD Publishing House, 2018.
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği, *Osmanlı Belgelerinde Halep* İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayınları, 2018.
- Ulubaş, Mahmut. “Maraş ve Çevresinde Aşiretler (1774-1865)” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2016.
- Yâzîcî, Tâlib. “Halep”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.15, (İstanbul: 1997), 239-244.

EKLER

Ek 1. Halep Vilayetinin Nüfus Kayıtlarını Gösteren Arşiv Belgesi-(1909)

